

Vážení členové Učené společnosti,
moje přednáška má trojí název:

**VOLNÝ A VÁZANÝ ČESKÝ VERŠ
V BOJI ZA SVĚTOVÝ MÍR**
aneb
**VÝVOJ JEDNOHO BÁSNICKÉHO SMĚRU
OD POLOVINY MINULÉHO STOLETÍ**
aneb
**O ČESKÉM VOLNÉM A VÁZANÉM VERŠI
Z (ÚZKÉHO) POHLEDU MATEMATIKA**

Budu hovořit v podstatě o básnickém směru, který jeho autoři nazvali **PUBERTISMUS**. Budu také užívat jeho terminologii, která je většinou přítomných bližší než učenější terminologie. **Pubertismus** vznikl v polovině minulého století jako protest proti tehdy panujícím politickým poměrům. Proto jména spojená s tímto směrem vám budou znít bizarně, protože jde o pseudonymy:

Aleš Vopyčka-Jirsa, Vendelín Verpán, Dr. Max Onkel

První dva jmenovaní jsou básníci, třetí je teoretik a historik tohoto směru. Tam, kde skončil Aleš Vopyčka-Jirsa, pokračuje Vendelín Verpán. Dr. Max Onkel se poučil z díla F.X. Šaldy, zejména jeho teoretickou knihou **“Kritické glosy k nové poesii české”** (Melantrich, Praha 1939, 534 strany). Nejsou mu také neznámá díla současných teoretiků, jako např. člena US Prof. Červinky. Přesto **pubertisté** užívají zjednodušenou terminologii; jde v podstatě o tyto pojmy:

- 1. rýmovaná báseň**, tj. báseň psaná vázaným veršem; přitom se předpokládá přísná rytmičká struktura.
- 2. báseň psaná volným veršem**, tj. nerýmovaná báseň, o které se předpokládá, že má rytmičkou strukturu.
- 3. báseň psaná v próze**, tj. nerýmovaná báseň, která má rozvolněnou strukturu. Jiné teoretické pojmy pubertisté neuvžívají, protože píší básně pouze uvedených struktur.

Pokud se týče rytmičkých pojmů, vystačí pubertisté s **daktylem (-.)**, **trochejem (-.)** a **daktylotrochejem**, což je kombinace daktylu a trocheje. Jejich složitější struktury se dají vyložit pomocí právě uvedených pojmů.

První pubertistická báseň vznikla v červnu roku 1950, napsal ji Aleš Vopyčka-Jirsa a zní a vypadá takto:

JSEM KOMUNISTA

(1950)

Jsem
Rus,
jsem
komunista.
Jel
jsem
železnicí.
Byla stará,
rozbitá,
smrdutá,
ale naše.

Mnoho lidí
úpělo
a úpí
pod vlivem
světového převratu –
Říjnové revoluce.

Když strom se
kácí,
mnoho větví
přijde nazmar.
A když se
zpracovává,
ještě více jde
do
odpadků.

Tak je to
s naším režimem:
Deset milionů lidí
sem,
deset milionů lidí
tam –
vždyť máme
jiné.

Dnes je u nás
socialismus.
Spějeme ke
komunismu.
Další oběti.
A potom
.....

Aleš Vopyčka-Jirsa rád tuto báseň předčítal v kruhu svých kamarádů na náměstíčku v tehdejších brněnských Schröbrových zahrádkách v Černých polích a měl to štěstí, že jej režimu oddaní spolužáci neudali.

První programová báseň **pubertismu** vznikla, když se Aleš Vopyčka-Jirsa seznámil s Nezvalovým Zpěvem míru. Už ve svých patnácti letech obdivoval Aleš Vopyčka-Jirsa Nezvalova **Edisona** a některé jeho básně ze sbírky **Sbohem a šáteček**. Nemohl pochopit, že jeho milovaný básník se stal **prostitutem** tehdejšího režimu. **Zpěv míru** je rýmovaná báseň, která se skládá z 80 slok po pěti verších a každá sloka má přísnou strukturu kombinovanou z daktylů a trochejů. Rýmování i rytmizace jsou tak nenásilné, že posluchač má dojem, že slyší řadu písní. Po obsahové stránce je však **Zpěv míru** z převážné části pitomost a paskvil. Nanejvýš pobouřený Aleš Vopyčka-Jirsa se rozhodl napsat na **Zpěv míru** vulgární parodii. Tato parodie prošla v posledních padesáti letech mnohými změnami, takže se stala nakonec na veřejnosti předčitelnou; o podrobnostech promluví proto později. Tato báseň má v konečné podobě pouze 27 slok. I tak to stačí.

V době vzniku oné parodie také vznikl název **pubertismus**. To proto, že tato parodie byla psaná pubertákem. Z historických důvodů se přívrženci **pubertismu** rozhodli tento název zachovat. Základní zásady současného **pubertismu** jsou tyto:

1. **Ať žije švanda!** (Tak byla míněna také ona parodie.)
2. **Ženy jako objekt úcty, obdivu a touhy, nikdy pohrdání.**
3. **Logické vyjadřování.**
4. **Nejednoznačnost.**
5. **Tajemno.**

Druhá zásada vznikla také na základě **Zpěvu míru**, a sice této sloky:

Aby už krejčí ani švec
neztrácel oči v suterénu
jak brýle nebo jako ženu
či jinou obnošenou věc,
zpívám zpěv míru.

Výklad třetí zásady uvedu na delším příkladě. Verpán v jednom ze svých dopisů Dr. Maxu Onkelovi v roce 1996 mimo jiné napsal:

V roce 1985 jsem navázal kontakty s jakýmsi teoretikem poezie a ten mi vytkl, že nevybočuji z rámce svých zkušeností. Protože jeho destruktivní připomínky byly

v totálním rozporu s reakcemi mých náhodných posluchačů, začal jsem kdysi koncipovat dlouhý dopis, který jsem mu nakonec neposlal, ale z kterého cituji: Básník podobně jako (špatný) filozof si osvojuje právo do všeho a o všem mluvit, přičemž mnohdy neví, o čem mluví, nebo (a to je mnohem horší) užívá pojmy, kterým nerozumí. Příklad za všechny: Vladimír Holan v Noci s Hamletem na jednom místě píše

Kotálnice sinové věty opouštěla hvězdu
a polidšťujíc se počínala páchnout.

Seskupení slov “kotálnice sinové věty” je bezobsažné, stejně jako seskupení

Kotálnice Archimedova zákona
Kotálnice vzorce kyseliny sírové
Kotálnice kyseliny sírové
Kotálnice pudinkového prášku

kde to cítí i laik. Kdyby Holan místo té nešťastné “kotálnice sinové věty” třeba napsal “neeuklidovská sinová věta”, dostal by dvojverší

Neeuklidovská sinová věta opouštěla hvězdu
a polidšťujíc se počínala páchnout,

které bych považoval za velkolepé.

(Na vysvětlenou pro nematematiky: kotálnice dané čáry je křivka, kterou opisuje označený bod kružnice, která se kutálí (či kotálí) po dané čáře. Např. kotálnice přímkou je cykloida. Protože sinová věta není čára, nelze mluvit o její kotálnici.)

Myslím, že se Holan tím nešťastným dvojverším dost zpronevěřil svému “V poezii není dispens od ničeho, protože kázeň a řád se *předpokládají*.” (Podtrženo Holanem.)

Dokud jsem nenarazil na “kotálnici sinové věty”, vždy jsem kladl vinu sobě, když jsem si z nějaké Holanovy básně něco nevybral. Teď už to nebude nikdy jednoznačné. Vždy se budu ptát při nějaké nejasnosti: “Neukecl se V.H. opět?”

Totíž jedno je jasné: Spojení “Kotálnice sinové věty” se Holanovi líbilo, naprosto mu však nerozuměl – zřejmě své neznalosti elementární matematiky nikdy od gymnaziálních studií neopravil (viz jeho životopis), spíš je čas prohloubit. (**Konec citátu.**)

Může se sice namítnout, že nám lidem výraz “Kotálnice sinové věty” páchne, jak jsem právě vysvětlil, a že na některé hvězdě může mít smysl, ale takový výklad považuji za absurdní. Ať nám v tom naši astronomové udělají víc jasno.

K páté zásadě (**Tajemno**) uvedu také příklad. Vendelín Verpán dne 14. ledna 2004 v 23:45 (pod dojmem právě shlédnutého filmu *Piková trojka*) napsal tuto báseň:

BYLA TO HRŮZA ...

Bál jsem se víc
než se slepý bojí tmy
když kolem vše je mrtvé
a ticho tišší

než absolutní klid
Brahmsovy Páté symfonie
a jediné světlo v dáli
on ubožák nevidí
To ticho se vrstvalo
v podivných útvarech
ničemu podobných
a zaléhalo v uších
které tím napětím
nesnesitelně bolely
Všechny hříchy
které jsem spáchal
se zdály nicotné
před vidinou trestu
který mě čekal
který jsem nechápal
a který kdysi ve mně vyvolával
pouhý posměšek
Ale i hrůza se otupí
a tak jsem si jen říkal
škoda že už ani nezbyl čas
na poslední cigaretu ...

Dříve než přikročím k analýze básně (nikoliv jejímu výkladu, ten podle autora neexistuje), pro méně znalé poznamenávám, že Brahms napsal pouze čtyři symfonie, takže básnický obraz **Brahmsova Pátá symfonie** je obrazem absolutního klidu. Analyzovat tuto báseň je těžké. První verš hovoří o jakési bázni, kterou autor v dalších sedmi verších přirovnává ke strachu slepého z nočního ticha. V devátém až čtrnáctém verši je najednou vypravěč uprostřed toho (šíleného) ticha, které v něm vyvolává (to jenom tušíme) blouznivé představy či halucinace. (Tento skok se dá ještě vysvětlit tézí poetistů, že obraz vyvolává obraz.) A pak tu najednou hovoří o trestu, který si nezaslouží. Poprava to být nemůže, protože odsouzení je dopřána poslední cigareta. Třeba ho náhle opustila milá, na které neuvěřitelně lpí, bez které si najednou nedovede představit život (i když se tomu v mládí smával), takže chce skočit z okna – ani představa posledního zakouření ho neláká. Možných výkladů je ještě více (třeba je to opravdu jenom obraz blouznění při vysoké horečce, kterou většinou vzhledem k existenci různých antibiotik neznáme). Je to zkrátka **tajemno**, které romantika zaujme a nad kterým realista mávne rukou.

Všimněte si, prosím, že tato báseň je psána rozvolněným volným veršem, autor dává přednost vyjádřit přesně to, co chce říci, před snahou psát ukázněně.

Zbývá něco říci o čtvrté zásadě. Je dost důležitá, takže jsou jí věnovány dvě ukázky. První z těchto dvou básní byla napsána 29. září 2001.

ISN'T LOVE GRAND?

Má lásko!
Chudobko i pyšná kněžno,
lepkavá mucholapko
všech mých nápadů
Má mysl
rozpadlá jak křehký zub
cení svůj škleb
v rozpacích či kocovině
Na víc se nezmůže
Střádám tu lakotně
zbytky svých myšlenek
na staré účtenky
které mám po kapsách
Kde je můj zápisník
Kde je má pracovna
Kde je můj počítač
Ne, neprochlastal jsem to
Kde to však všechno je
Stojím zde bezradně
a tvářím se
jakoby mi patřil svět
Ale zítra mi bude patřit
Proč, to se však neptej
Jen já to vím
Jen já to vím ...
Vždyť nepozbudu nic
než tebe,
má prokletá lásko!

Všimněme si nejprve formy této básně. Po trochu rozvolněnějším úvodu je hlavní těleso básně (od verše **Na víc se nezmůže**) psáno ve verších tvořených dvěma daktyly. Kromě čtvrté zásady, o které se hned zmíním, styl básně také respektuje první zásadu. Nejednoznačnost básně spočívá v tom, že málokterý čtenář či posluchač pochopí, co je míněno onou **prokletou láskou**. Žena to být nemůže, protože žádná žena není současně chudobkou i pyšnou kněžnou. Že by alkohol? Těžkému alkoholikovi je totiž jedno, co pije; samohonku či arménský koňak. Ale těžký alkoholik není schopen rozloučit se s alkoholem ze dne na den. (A ani ho to nenapadne.) Co se týče Verpána, ten pije jenom vybrané koňaky, které mu klesají do nohou, nikdy nestoupají do hlavy. Nejpříjemnější řešení tedy je, že vypravěč je workik (ne, jak se špatně říká, workoholik) a chce začít ze dne na den svobodný život, tj. v našem případě praštit s matematikou (krásná to představa), neboť vskutku matematika je současně chudobkou i pyšnou kněžnou.

Druhá ukázka je ještě příhodnější pro čtvrtou zásadu, protože v tomto případě jde o dvojznačnost. Báseň byla napsána 5. května 2001.

SPLÍN

Opilí opylovači
bezcílně bloudili
údolím nesmírného ticha
Tam slzy padaly
do ploché mušle dlaní
a vesmír se zdál nicotný
pro onu bolest duše ...
A jenom asketa,
plachý, všech lásek prostý
a nesmlouvavě tvrdý,
lhostejně přihlížel ...
A v hlubinách nezableskne nic

Rozkrývání prastarých forem
nevede už k ničemu

Komu se zdá tato báseň zvukomalebná (až trojrozměrná), poznamenávám, že je toho dosaženo jednoduchým trikem; totiž maximálním využitím slabikotvorných souhlásek **l** a **r**. Tomu je také podřízena forma básně; je psána rozvolněným volným veršem. Autor pravděpodobně prožil někdy hlubokou depresi a v prvních dvanácti verších popisuje dojmy z ní, či vzpomínky na ni. (Při čtení veršů o nesmlouvavě tvrdém asketovi si vždy představuji Prof. Pavla Kratochvíla.) Co však vypovídají poslední dva verše? Přílepkem určitě nejsou. Buď se autorovi zdá, že jím užitý trik není příliš nový, a proto ten povzdech. A nebo: Prvních dvanáct veršů je povzdechem nad tím, že se **pubertismu** nepodařilo nic podstatně nového přinést do české poezie, že se jen zabýval starými formami.

Dr. Max Onkel se přiklání k druhé možnosti a polemizuje s ní. Uvedme jeho názory v případě sonetů a polosonetů Vendelína Verpána.

Podle Dr. Maxe Onkela je pojem **polosonet** výtvozem Vendelína Verpána. Klasický **sonet** (česky **znělka**) má 14 veršů o délce 10–12 slabik, přičemž je v současné době přípustné rýmování typu

abab cdcd eef ggf

Většina klasických **znělek** se však Verpánovi zdála těžkopádná: když se snažil sledovat myšlenku **znělky**, přestával vnímat rýmování; když se soustředil na rýmování, ztrácela se mu pointa **znělky**. **Znělky** mu zkrátka **nezněly**. Vymyslel tedy poloviční sonet, tj. **polosonet**, kde délka veršů je 4–5 slabik. Ostatní pravidla zůstala zachována. Zde jsou jeho první dva **polosonet**y:

BLUES VE FORMĚ POLOSONETU

U tvých kolen
zcela zlomen
klečím smutně
jak mnich v kutně

Ty má vílo
víš co zbylo
z srdce mého
bolavého?

Jen kus sýra
je v něm díra
a z ní kouká myš

Pod svou maskou
hynu láskou
ty to nevidíš

(1973 – 1974)

POPĚVEK O STARÉ LÁSCE

Ivance Deváté

V městě věží
černokněží
kdysi kráska
a má láska.

Stále plavá –
vaří býlí,
přivolává
temné síly.

Na nábřeží
zatím sněží,
pod nulou je rtuť.

Ach, dívčino,
svař mi víno!
I na ně mám chuť ...

(říjen 1981)

Tento polosonet stvořil s následujícím sonetem během hodinové procházky po Špilberku; měl jenom strach, aby ty verše nezapomněl, protože u sebe neměl tužku, ani propisku.

LEHKOVÁŽNÝ SONET BÝVALÉ MILENCE

Zkřivený záblesk nedohledna
chtěla jsi sevřít ve svém klínu.
Nesvaluj na mne všechnu vinu,
vždyť žádná číše není bez dna.

Dopřej mým očím trochu stínu
a vyčkej třicátého ledna.
To probouzí se krásná vědma,
jež zbaví polibky tvé blínu.

Zatím buď ctnostná – třeba vyšívej.
Občas se do zrcadla podívej
a začni strádat dětem věno.

Muže nezkrátíš bičem, žezlem.
Nemysli proto na mne ve zlém,
že šeptám jiné dívčí jméno.

(říjen 1981)

Následující báseň psal Verpán dost dlouho. Když ji konečně dotvořil k úplné své spokojenosti, zjistil, že napsal sonet ve volném verši:

LAVIČKA VE ŽLUTÉM SVĚTLE SVÍTILNY

Lavička půvabná jak dívčí klín
Jen přihmuř oči a vidíš ji celou
Tělo je prohnuto v líbeznou křivku
a hlava zvrácena trošičku nazad

Vlasy jí splývají se živým plotem
Šat svítí červení V nejprudším slunci
tak nežhne korálu podobná třešeň
ba ani v královské koruně rubín

Škoda že nemohu její tvář spatřit
nebo k ní přistoupit o trochu blíž
To jen tma stříbřená oblaky lehce
s žlutými čárkami uličních svítiln
z nichž jedna vyrostla v maličké slunce
vytváří představu něžného ženství

(srpen 1956)

Vynechat následující Verpánův sonet by znamenalo, že tato přednáška není o **pu-
bertismu**:

NEURVALÝ MAX PÍŠE SONET SLEČNĚ OLZE

Prý přivřít oči malinko –
Taková pitomá finta!
Já nejsem panic, slečinko,
s představou, která mi slintá.

To vaše achich, Olinko,
uši mi rve jako kvinta,

**odhalte víc než kolínko,
ať promluví moje flinta.**

**A protože jsem katolík,
přečtu pak něco z Verlaina –
ty jeho tento – bez jména.**

**Já nedostal jsem nikdy smyk
a jsem tichý jako pěna.
Nahá ženská – teprv žena.**

(prosinec 1951, srpen 1981)

Výklad o sonetech a polosonetech Vendelína Verpána téměř zakončíme následující trojukázkou. Jednou uprostřed noci se Verpán probudil a poznamenal si toto dvojverší:

**Ukryta do strun
černou tmou vzlykáš**

a znovu blaženě usnul. Během dne byl tímto dvojverším inspirován k následujícímu polosonetu psanému volným daktylotrochejským veršem:

TY, NEDOSAŽITELNÁ

**Ukryta do strun
černou tmou vzlykáš,
podivná slova
ozvěna vrací.**

**V krajině zkřehlé
bráníš se spánku,
s těžkými víčky,
v závratích ticha.**

**Milenců matných
bez síly stisky
nesplácíš něhou.**

**Jako list spadlý,
smýkaný v blátě,
své nikdy zoufáš?**

(říjen 1981)

Výklad této básně není jednoznačný; báseň patří téměř mezi básně **tajemné**. Vendelín ovšem znal její jednoznačnou interpretaci, a protože jako básník si nemohl dovolit napsat pod báseň její výklad, delší dobu přemýšlel, jak to provést básnickými prostředky. Napsal nakonec k tomuto polosonetu jeho promyšlený protějšek:

TY, DŮVĚRNĚ ZNÁMÁ

Jen malým dětem
pohádky říkáš,
dospělý stěží
starý dluh splácí.

Jak tiché housle
zniš v každém vánku,
doteky tvými
roste má pýcha.

Ňader tvých misky
jsou plné touhy
po písni čisté.

Kdo jednou zná tě,
stopy tvé hledá
na každém místě.

(říjen 1981)

Celý vtíp této konstrukce spočíval v tom, že když se tyto dva polosonetky psané volným veršem proloží do sebe tak, jako když zasunete prsty obou rukou do sebe, vznikne klasický sonet, klasická **znělka**, která vsutku zní:

MŮJ SONET KNĚŽNĚ

Ukryta do strun černou tmou vzlykáš,
podivná slova ozvěna vrací.
Jen malým dětem pohádky říkáš,
dospělý stěží starý dluh splácí.

V krajině zkřehlé bráníš se spánku,
s těžkými víčky, v závratích ticha.
Jsi moje bouře, zniš v každém vánku,
doteky tvými roste má pýcha.

Milenců matných bez síly stisky
nesplácíš něhou. Ňader tvých misky
jsou plné touhy po písni čisté.

Jako list spadlý, smýkaný v blátě,
své nikdy zoufáš? Kdo jednou zná tě,
stopy tvé hledá na každém místě.

(říjen 1981)

Je to jasné: Ona záhadná **Nedosazitelná** je čeština, která v roce 1981 formálně trpěla, protože byly vydávány pouze sbírky básníků oddaných husákovskému re-

žimu. Poznamenejme, že název **Můj sonet Kněžně** byl inspirován názvem sbírky **Sonety Kněžně**, kterou napsal Pavel Eisner.

Výběr ze sonetů a polosonetů Vendelína Verpána uzavřu jeho nejrafinovanějším a současně nejkřehčím polosonetem, protože rýmuje po každé čtvrté slabice; každý verš je totiž tvořen pouze dvěma trocheji. Tento polosonet napsal 5. ledna 2000.

TŘISTAŠEDESÁTINY

Slečno, slečno,
moje sličné
nekonečno!
Jiskříš vtípem,
jsi mým typem:
víc než Múza,
všech krás drúza!
Smíchem zvoníš,
něžně voníš.
Jsi oprátka,
vem to zkrátka:
tul se ke mně,
tam je Země –
já jsem oblak ...
ujel mi vlak!

Z numerologického hlediska je vhodné uvést na tomto místě báseň Vendelína Verpána **Pozdě k ránu (II)**, která byla napsána přesně o rok později, tj. 5. ledna 2001. Připojuji k ní báseň **Pozdě k ránu (I)**, aby bylo vidět, jak Verpán zpracoval dvěma různými způsoby fascinující téma **Pozdě k ránu** Karla Hlaváčka. Čtyřverší **Pozdě k ránu (I)** bylo napsáno v srpnu roku 1998.

POZDĚ K RÁNU (I)

Při návratu
mlhou ranní
přepadlo mě
velké s•aní

POZDĚ K RÁNU (II)

Marné je mé usínání.
Potkal jsem dnes krásnou paní,
co rty měla k zulíbání.
Nadra téměř zvala k hraní.

Splnila by každé přání?
Ale to je plané ptaní:

už se dere úsvit ranní –
nic nehřeje prázdno dlaní.

Byla to noc k uzoufání.
Marné je mé usínání,
když myslím na milování
s kráskou, co má vlas havraní.

Čas vymezený pro mou přednášku se už přehoupl do druhé poloviny. Musím tedy začít opatrně vybírat. Uvedu nyní báseň, kterou Verpán považuje za svou nejlepší. Napsal ji v červenci roku 1956.

VELIKÝ ZPĚV

Na prosvětleném nebi rozepjat
jako kříž přibit byl strom
Brodil jsem se jeho stínem
a při hvězdě jež padala kuřákovi z rukou
jsem šeptal krásné a ohavné touhy
touhy jež nedošly splnění
touhy jež zůstaly pouhými slovy
touhy jež radil jsem do veršů

A stíny voněly vůněmi fantastických květin
vůněmi nahořklých chimér
a byly to květiny
jejichž stonky listy i květy
byly podivné jak mnohý život
a byly těžké stínem stromů
těžké stínem skutečna

Ubíjen strachem tužbami chtíčem
těmi podivnými revolucionáři myšlenek a slov
den co den jsem se marně snažil
mnoho dní
a dnes usedl jsem za stůl
abych se odpoutal od skutečna
Stůl byl prázdný
ani stín neležel na něm
Bylo to hrozné
kde není stínu není ani světla

Marně jsem hodil svůj převlečník do stoky
převlečník ve kterém jsem psal své básně
Jeho pach po kouři z laciných cigaret
prolínal každou skulinu
tohoto starého domu podivných revolucionářů
a nutil mne abych znovu slyšel tikat hodinky

a pozoroval vadnoucí listy
Zde v domě podivných revolucionářů
který byl postaven otevřenými okny k východu slunce
a vikýř namířen k pravému poledni

Stůl byl prázdný a slunce nebylo vidět
Musil jsem přistoupit k oknu
k oknu jež stálo nad pustou krajinou
s louží a stéblem trávy
Tu neviditelná ruka napsala
chvějícím se prstem do prachu
slovo *květiny*
slovo bezbarvé slovo
slovo jež se muselo číst se zatajeným dechem
slovo tolik skutečné a tak vzdálené skutečnosti
Květiny
V prachu je vyryta veliká cesta
pro topícího se broučka

Jde o báseň z oblasti **tajemna**. Proto je psána rozvolněným volným veršem. Jen Verpán ví, jaké události či představy jej inspirovaly k napsání jednotlivých veršů. Snad by to rád prozradil, nemá však na to licenci. Ať si s básní každý čtenář či posluchač poradí po svém.

Obraťme nyní pozornost na nemravnou parodii Nezvalova Zpěvu míru a popišme proces, jak se z ní stala báseň, kterou lze předčítat a poslouchat bez uzardění. V roce 1981 napsal Verpán tuto báseň:

SOUKROMÝ MANIFEST EXISTENCE

Zpěvem je počínání naše.
Těla žen mění se nám v horkou píseň,
která ač beze slov, tak výmluvná se zdá.
Hudbou je existence naše.
Něžné prsty dívek
hrají nám ve vlasech harfové chorály
a hebkost jejich dotyků,
vůně rtů,
melodie hlasu,
slanost slz,
krása pohledu
a zkonejšenosť klínu
nás proměňují v kořist všech našich smyslů.
Zpěvem je počínání naše.
Hudbou je existence naše.
Když muži za svým cílem jdou,
dívký se usmívají plaše.
Zpěvem je počínání naše
a ženy jeho ozvěnou.

Verš “Zpěvem je počínání naše” inspiroval Verpána k jednomu z největších objevů pubertismu. Tu krásnou a pro mnohé jedinou smysluplnou činnost mezi mužem a ženou začne nazývat zpěvem. Okamžitě vytahuje na denní světlo své dvě velebásně z října 1951 (kromě oné nemravné parodie napsal totiž ještě první oddíl **Romance o jisté Johance**) a začne je v duchu této inspirace korigovat. Kromě toho, že dosadil na příslušná místa slovo zpěv, některé lidové výrazy nahradil latinskými či si pomohl jiným opisem – a hle, dostal dvě téměř předčitelné básně.

Už název oné parodie Zpěvu míru je náhle jedinečný: **Zpěv zpěvů**. Šalomoun napsal Píseň písní – a Zpěv zpěvů je její o několik tisíc let mladší sourozenec. Zpívá také o lásce, konkrétně obsahuje panicovy touhy, přání a naděje. Vyjadřování a jazyk básně je přísně podřízen zjitřeným představám a vyjadřování subjektu, který přestává být hochem, ale mužem ještě není.

Verpán se ještě dost napřemýšlel, aby z téměř předčitelné básně dostal předčitelnou básně. I když je to hřích z mládí už značně umravněný, přesto jej na tak váženém shromáždění neuvedu; není to autocenzura, ale dám prostor jiným částem díla Vendelína Verpána. V případné diskusi rád některé úryvky této básně přednesu.

Získané místo bych nyní využil k úplnému uvedení Verpánovy minisbírky osmi básní, která má název

PO MALÉM ZEMĚTŘESENÍ

Její úvodní báseň jsem již přednášel, ale pro úplnost ji zopakuji. Minisbírka je uvedena tímto mottem:

**Všechno tu na světě již bylo,
nic není nového,
ale běda milencům,
kteří nedovedou v každém polibku
objevit nový květ.**

(J. Seifert)

Všech osm básní, které byly napsány v rozpětí jednoho týdne na počátku května 2001, je seřazeno takto:

SPLÍN

**Opilí opylovači
bezcílně bloudili
údolím nesmírného ticha
Tam slzy padaly
do ploché mušle dlaní
a vesmír se zdál nicotný
pro onu bolest duše ...
A jenom asketa,
plachý, všech lásek prostý
a nesmlouvavě tvrdý,
lhostejně přihlížel ...
A v hlubinách nezableskne nic**

Rozkrývání prastarých forem
nevede už k ničemu

LEPŠÍ UŽ TO NEBUDE

Jsem básník co zapomněl své rýmy
u vchodu jednoho prázdného kostela
Důvod je prostý: to dívčí klíny
můj mozek změnily v hromádku popela

V JEDNADVACÁTÉM STOLETÍ

Rád vzpomínám na místa
kam jsem se chodil
tak často modlit
Vchody těch svatyní
bývaly bizarní
a krylo je krásné houští

Dnes je vše prostší
Pralesy i houštiny jsou mýceny
a mně musí stačit
obrazovka počítače
se svou hladce vyholenou
virtuální skutečností

V NEURČITU

Paměť mé touhy slábne
Má dlaň už nezná
tvar tvého prsu
Přestávám si tě připomínat
a naše cesty se míjejí

Zázraky se však stále dějí
Nedávno zde někdo byl
a nechal tu kytičku fialek
Bylas to opět ty?

Ale ty fialky
jsou na troud uschlé!
Už dlouho nevoní
Kolik jsou zde let?

NEDĚLÁM SI ILUZE

(Z mého života v 18 skvělých daktylech)

Šeptat ti do ucha
bláhové nesmysly

to ještě dovedu –
něžně i vášnivě ...

Zvládneš však, miláčku,
usmát se zářivě
a dát mi polibek,
který by zavoněl
opojným příslibem?

ZÁVOJ

Polibkem přes závoj
bývá prý lichotka
Takových polibků
jsem už rozdal
Byly přijímány s úsměvem
dál jsem se však většinou nedostal ...
V okouzlení jsem totiž zapomínal
ten závoj vzápětí strhnout
A nepoznal jsem ženu
která jej sama sejme ...

Dnes už bych byl jenom směšný

MOTÝL

V poslední době vzpomínám
na jednu křehkou dívku
Ráda rychle pohybovala
očními víčky
a zlehka (opravdu zlehka)
se dotýkala svými dlouhými řasami
mé tváře
Říkala tomu motýlí polibek
Bůhví kde to vzala
Také pohlazení jejích dlaní
bylo neuvěřitelně lehké
Byla pro mne Motýl

A dnes jsou její motýlí dotyky
ještě více motýlí
Jenom z křehké krásky
se stala krásná
mně však nedostupná žena

A NYNÍ PROMIŇTE

Vždycky jsem si myslel
že můj svět neskončí výbuchem

ale šuměním šampaňského
Měl jsem své jistoty
(jako že světlo se pohybuje
bez hluku)
a hvězdy, které jiné matou,
mi svítily na cestu
Za prozření se však platí
velkou ztrátou iluzí ...

A nyní promiňte
půjdu si zakouřit
abych nezapomněl chodit
Je to pro mne stále obřad
při kterém chci být sám

V této básni je opět malý vtípek daný **dvojnácností**: Při čem chce být autor sám; když kouří, nebo když chodí? Celá minisbírka je zakončena těmito dvěma dovětky:

1.

Kuda že vy idiote?

2.

Každý z nás kráčí ke své propasti.

Jsou dvě:

hluboké nebe nad hlavou a hrob.

Hrob je hlubší.

(J. Seifert)

Verpán psal a píše rád milostná osmiverší, které rády čtou hlavně paní a dívky. Uvádím z nich čtyři:

DÍVCE, JEJÍŽ KŘEHKOST MĚ OKOUZLILA

Jak vůně citronových jader
tak něžná jsi a plna krás,
kořím se bělosti tvých ňader,
jimž hroty jemně pevní mráz

a horkost ruky zbloudilé.
Proč tvá ji neodhání?
Mé rty jsou tebou opilé.
Je pozdě na pokání ...

DÍVCE, KTEROU DRŽÍM V OBJETÍ

Hladím tvůj malý, něžný prs
a cítím skoro strach.
Jako bych svíral světla trs,

jež rozpadne se v prach,
stisknu-li trochu pevněji.
Pak rozplynou se vůně,
já ztratím navždy naději
a v lesích vyschnou tůně.

DÍVCE, NA KTEROU STÁLE MYSLÍM

Chtěl bych tě vdechnout. Ty jsi vánek
tak prchavý, tak svěží,
jsi doušek vzduchu od studánek,
které tam v horách leží.

Jsi ticho temného jezera,
budu ti naslouchat.
A v kouzlu letního večera
ti s ramen sklouzne šat.

BYLAS MI VŠÍM

Bylas mi vším a dnes tomu již není,
nač teskniti a tragicky to brát ...
Bylas mi vším a zmizíš v zapomnění –
jen ve snu může se mi zdát,

že se mi vracíš zpět s tak rozjasněnou tváří,
s úsměvem, který říká vím,
byla jsem vším, to život tolik zmaří,
není co odpouštět – a přece odpouštím ...

Doposud jsem uvedl 28 ukázek, což je jedna desetina tvorby Vendelína Verpána. Mám připraveny nejméně dva závěry. Uvedu alespoň ten první, protože se vrací k **první zásadě pubertismu** – té hlavní.

A) První báseň z této pětice považuje Vendelín Verpán za svou stručnou autobiografii, takže žádný z veršů tam není vata; proč je to jeho autobiografie, musíte se jej zeptat sami. Je zajímavé, že tato báseň je založena na jednom rýmu:

NEURVALÝ STRÝČEK MAX PÍŠE SLEČNĚ MARIÍ

Říkám ti sloky lásky, zmaru,
brnkám ti ave na kytaru,
podoběn bláznů startuji káru,
řítím se stovkou k jablku sváru.
Přitom se ztrácíš do oparu,
kde tvary jsou jen stínem tvarů.
Myšlenky hořké má člověk k stáru.
Píšu ti sloky lásky, zmaru.

Se svojí pleší v poledním žáru
o mnohých věcech nemám už páru
a hloupě mluvím. Jsem zbaven daru
mlčet jen moudře. Marie, Maru,
hraji ti ave na kytaru.
Píšu ti sloky lásky, zmaru.
Píšu je z lochu. Provedli šťáru.

Druhá ukázka je jednou z Verpánových vzpomínek na deprese; je psána rozvolněným volným veršem a ve velkém tempu:

PRVNÍHO PROSINCE

Počínám si jak blázen
zatloukám tvrdé Y do země
střídavě buším do obou jeho ramen
ale země je zmrzlá
ruce mám zkřehlé
proč jsem si nevzal lehčí úkol
snad proto že I proklouzává mezi rukama
a Í navíc nesnesitelně piští
přičemž jeho čárka se jako trn
občas zapíchne do dlaně ...
kde je léto
kdy jsem do O kopal lépe než do míče
a modř E chlácholila moje oči
nemá pravdu Rimbaud že E je bílé
vždyť každá velká skladba začíná v Es-dur
ať je to Beethovenův Emperor
či Mozartův Schwanengesang
je mi však zima
protože A neplní dobře funkci kamen
a U kolem krku spíš tíží než hřeje
zasypávám se písmeny zbytku abecedy
už nerozlišuji mezi samohláskami a souhláskami
z toho ale verše nebudou
es tut mir leid
nanejvýš zmatená slova
ne nemám depresi
proč bych měl mít depresi
v depresi se nepíše básně
ale je mi smutně
proč je mi smutně
proč mám kapku u nosu
proč je mi smutně proč je mi smutně
proč je mi proč

Třetí ukázka dosti rozesmává pány mezi pštačtyřiceti až padesáti lety. Byla napsána v prosinci roku 2000 (tj. vzhledem ke svému tématu to byla zcela aktuální báseň). I když ji Verpán jejím podtitulkem značně podhodnotil, je třeba zdůraznit, že se v ní vyskytuje přídavné jméno, které jsem do té doby v češtině nepotkal:

VYZNÁNÍ STARŠÍHO PÁNA

(Rýmovačka)

**Byla už vydychtěná docela,
touha jí kamsi v dálku zmizela.
Pohled měla zcela apatický,
takhle dopadnu už téměř vždycky.**

**Líbám ji něžně na ňadra –
kam zapadla mi Viagra?
V ten nejtmaší zapadla kout,
protože nechci oslepnout!**

**Chci vidět ještě pružná dívčí těla,
v tom ohledu má budoucnost je skvělá.**

Čtvrtá ukázka je psána formou klasické kvazibalady; kvazibalady proto, že rýmuje pouze na dvou rýmech, ne na třech. Jinak má obvyklou strukturu: její těleso je tvořeno třemi osmiveršími a je zakončena posláním o čtyřech verších. Je to báseň příležitostná, oslavná; tedy báseň, kterou napsal Verpán poprvé ve svém životě (byla napsána 11. února 2002):

SVÉMU PŘEDSTAVENÉMU

(K jeho šedesátinám)

Motto:

“On už má padesát?”

**Ať nám dlouho žije on,
ten muž plný síly,
diplomat i šampión,
kolega náš milý.
Vždy udává dobrý tón,
nepromarní chvíli –
když pomine denní shon,
dá si aspoň míli.**

**Jeho slovo je jak zvon,
k svému cíli pílí.
On má paměť jako slon
a chrání ho víly.
Má vždy mužný těla sklon,
vousy vrásky skryly.**

Ten když vyjde na balkón,
ženy po něm šílí.

On nežádá o pardón,
i když kol něj střílí.
On nevydá žádný ston,
i když orkán kvílí.
Kord mu cinká din a don.
Inu zkrátka, je to on,
dívčích srdcí šampión,
Fešák José čilý.

Moudrý jako Washington,
elegantní víc než on,
je to vskutku velký don.
Dnes ať šampus střílí!

Co jiného by mohlo být nakonec než Verpánovo závěrečné čtyřverší z jeho knihy
Čtvrtá strana trojúhelníka:

SVÝM BÁSNÍM NA CESTU

Prožil jsem a zažil téměř vše,
co může průměrného muže potkat.
Proto odpovědně prohlašuji:
Nejlepší ze všeho je chodit na houby.